

VIKMANSHYTTANS URSPRUNG

Bland de senaste bidragen i vår skriftserie finns den förnämliga uppsatsen Järnet och Vikmanshyttan av Tage Nordström. I skriften diskuteras främst Vikmanshyttans existens som tidig framställningsplats för järn.

FORNLÄMNINGAR

Tage Nordström presenterar i sin uppsats resultatet av efterforskningar kring vår bygds forntida ursprung. Inledningsvis säger han att studiens syfte varit *"att söka belägg för Vikmanshyttans plats i den tidiga järnhistorien med särskilt inriktning mot masugnsmetodens tillkomst"*.

Dessvärre finns inte alltför många källor inom detta ämne. Bland de dokument Tage Nordström hänvisar till finns en arkeologisk undersökning av järnframställningsplatser i Dalarna som utfördes för trettioåret sedan, under ledning av Inga Serning. I citatet som följer används denna studie i ett hypotetiskt resonemang om vad man skulle kunna anta när det gäller förhistorisk järnhantering i Vikmanshyttan.

"Som läge för järnhantering är traktens historia inte helt hölj i dunkel men detaljuppgifter med avseende på personer, orter och produkter är få. Mer betydande män, ytterst sällan kvinnor, har sin givna plats i hävderna. Stor anonymitet präglar det stora flertalet av de hundratals namngivna smältanläggningarna men självklart också för mångfalden mindre kända. Då förmåns saknas är den enda till buds stående källsökningsvägen att gå via personakter och skattelängder.

Arkeologiska undersökningar och fältstudier verkar numera initieras inte av metodik men av slumpmässiga fynd. De närmast liggande undersökningarna har skett i Brunna, Stora Skedvi, Naglarby och Stora Tuna. Alla i konflikt med vägbyggen.

Gemensam nämnare för Inga Sernings arkeologiska studie är, att av det trettital fyndorter i Dalarna, som varit föremål för hennes intresse och bearbetning, har flertalet verkat mellan c:a 600 till 1000 e. Kr. Alltså hänförs de tidsåldersmässigt till yngre järnålder och in på vikingatid."

"Vikmanshyttan ligger vid västra gränslinjen av Hedemora-slätten, som är bördig och säkerligen väl brukad som näringsfång för många fornålders bönder. Att här an

lades ett stort antal ugnar med tillhörande enkla smedjor mycket tidigt, är uppenbart. Kanske samtidigt med dem, som har varit föremål för Sernings undersökningar. De naturenligen förutsättningarna är synnerligen lämpliga.

Här finns myrar, sjöar, strömmande vatten och tillräckliga fallhöjder att utvinna kraft, att driva både blästrar och hammare med. Att förekomsten av järn i dessa vattendrag varit betydande, kan även idag påvisas. En exkursion i terrängen kring Vikmanshyttan–Norn, kan ge bevis för den saken.

Låt oss anta att järnhantering även i föregångsorten till Vikmanshyttan startade under sista skedet av den förhistoriska tiden. Sjö- och vattensystemet inbjuder verkligen till en sådan tanke. Alltså vid samma tid som den stora järnexpansionen i andra delar av Dalarna försiggick och som betygas av Sernings arbete. Då faller sig naturligt att anta, att denna järnalstring inte hade större livskraft än hos de övriga anläggningarna, som hade uppåt 400 års livslängd och avvecklades under 900-talet."

Byggnadsgrund vid Skrasselforsen

På Tage Nordström initiativ gjordes sommaren 2001 en första arkeologisk inventering vid Skrasselforsen, belägen mellan Vikmanshyttesjön och Gåran. Här fann man bl a en gammal husgrund och en medeltida slagvarp. Förhoppningsvis kommer fortsatta undersökningar att företas för att utvisa om detta varit platsen för Vikmanshyttans första hytta, och kanske t o m en mer utbredd forntida järnutvinning.

